

Boekverslag *De uitvreter, Titaantjes en Dichtertje* (Nescio)

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

Literatuur dossier periode 1900-1940

Primaire gegevens

Auteur: Nescio
Titel: *De uitvreter, Titaantjes en Dichtertje* (Dit verslag heeft alleen betrekking op "De uitvreter")
Verschenen in: 1933
Aantal blz.: 130
Leestijd: 6 uur

Verantwoording keuze

Voor dit dossier moesten we enkele opdrachten uitgebreid uitwerken. Je moest hiervoor in tweetallen werken; aangezien Martijn al veel boeken uit deze periode had gelezen, hadden we slechts een beperkte keus. De naam van de schrijver; Nescio (ik weet het niet) maakte ons nieuwsgierig.

Verwachting vooraf

In het boek "Literatuur zonder grenzen" stond een kleine beschrijving van Nescio en zijn werk. Hieruit maakten we op dat hij vooral bekend is om zijn stijl en om de idealen van zijn hoofdpersonen. Het zijn een soort "drop-out's" van de samenleving, die de zin van het maatschappelijk leven niet zien.

Eerste reactie achteraf

zie PB

Korte samenvatting van de inhoud

De uitvreter is de bijnaam voor Japi, want hij leeft maar wat los op andermans kosten. Japi zou het liefst de hele dag stil zitten, hij wilde alleen maar versterven; onaandoenlijk worden voor honger en slaap. Hij maakt deel uit van een groepje mensen, dat bestaat uit Hoyer, een schrijver; Bavink, een schilder en de ik-persoon in het verhaal, Koekebakker genaamd. Bavink heeft Japi ontmoet op de veerboot van Anna-Jacobapolder naar Zijpe. Japi zat op het voordek in weer en wind te filosoferen, waar Bavink van onder de indruk raakte, omdat Japi wèl tevreden is met zijn bestaan, en sindsdien vergezelt Japi Bavink overal. Japi leeft grotendeels op Bavink's kosten en hij verkoopt hij af en toe een "doekje" van hem. Maar ook maakt hij gebruik van Koekebakkers gastvrijheid: hij eet diens etensvoorraad op en blijft bij hem slapen. Later in het verhaal verplicht Japi's vader hem om te gaan werken. Dan volgt een stuk waarin de ik-persoon, zeer gedetailleerd, maar in korte zinnen beschrijft, wat er op zijn tafel ligt. Vervolgens komt Japi hem om advies vragen; hij weet niet waar hij moet gaan solliciteren, want hij heeft in het verleden geen goede ervaringen met baantjes gehad. Geregeld verdwijnt de uitvreter, en op een van zijn reizen ontmoet hij een Française, Jeanne. Hij verandert; hij is geen uitvreter meer, maar een nette hardwerkende schrijver geworden. Voor zijn werk gaat hij naar Afrika, maar na een tijdje gewerkt te hebben, komt hij doodziek terug, hij is totaal gedemoraliseerd en Jeanne is er vandoor gegaan met een nieuwe man. Hij heeft een afkeer gekregen van werk en gaat weer leven als uitvreter; hij gaat iedere maand geld halen bij het bedrijf waar hij werkte en gaat, net als voeger, zwerven. Hij heeft gewacht totdat zijn vriendin aan een borstkwaal is gestorven, toen was voor Japi de hoop in het leven voorbij. Hij stapt van de Waalbrug in de eeuwige golven met zijn gezicht naar de eeuwige zon.

Tijd en ruimte

Het verhaal speelt rond 1900. De tijdsduur is ongeveer zes jaar. Er zit af en toe tijdsverdichting in zoals wanneer Japi die naar Afrika gaat en na een paar bladzijdes weer terug is. De tijdsvolgorde is wel chronologisch, met enkele terug- en vooruitwijzingen. Zo verteld de schrijver in het begin kort iets over Japi, om vervolgens in een flashback te vertellen hou Bavink hem heeft ontmoet.

'De Uitvreter' speelt zich voornamelijk af in Amsterdam maar begint in Zeeland waar Japi en Bavink elkaar voor het eerst ontmoeten. De jongens dwalen daarna door heel Amsterdam, maar gaan ook vaak naar buiten, de natuur in.

Boekverslag De uitvreter, Titaantjes en Dichtertje (Nescio)

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

Vertelwijze

Alles wordt verteld door Koekebakker. Er worden veel dialogen gehouden. Er is onderscheid gemaakt tussen de vertellende ik en de belevende ik. De vertellende kijkt vanuit het nu terug op vroeger. Hierdoor kan de ik relativeren, dit gebeurt vaak op een spottende manier. De belevende gaat op in de groep, de lezer komt maar weinig over hem te weten. Doordat hij niet over zichzelf, maar over de groep verteld, staat niet hij maar de hele groep centraal (de uitvreter staat natuurlijk in het middelpunt).

De spanning

Er zit een beetje spanning aan het eind van het verhaal, het wordt steeds duidelijker dat Japi de eeuwige golven in zal springen.

Thema en motieven

Het verhaal speelt zich af in de kring van jonge Amsterdamse artiesten (bohémieus), aan het begin van deze eeuw. De uitvreter, waar het verhaal om draait, leeft rustig en onbezorgd. Zo leven hij (Japi), Bavink, Koekebakker, Hoyer zonder carrière te maken, dat telt voor hen niet. Voor deze jongemannen in de zin van het leven dat het geen zin heeft. Dit resulteert in het hoofdthema van het boek: "De ondergang van Japi in de maatschappij".

Personages

Japi, de hoofdpersoon wordt zeer typerend beschreven op blz. 7: 'Den uitvreter, dien je in je bed vond liggen met zijn vuile schoenen, als je 's avonds laat thuis kwam. Den uitvreter, die je sigaren oprookte, en van je tabak stopte en je steenkolen verstookte en je kasten nakeek en geld van je leende en je schoenen opdroeg en een jas van je aantrok als-i in den regen naar huis moest. Den uitvreter, die altijd wat liet halen op den naam van een ander; die als een vorst jenever zat te drinken op 't terras 'Hollandais' voor de centen van de lui; die parapluies leende en nooit terugbracht; die een barst stookte in de tweedehandsch kachel van Bavink; die dubbele boorden droeg van zijn broer en de boeken uitleende van Appi, en buitenlandsche reizen maakte als-i z'n ouwe heer weer had afgezet, en pakken droeg, die hij nooit betaalde.' Hieruit volgt dat hij op de kosten van een ander leeft en dat hij alles niet zo nou neemt. Verder banjert hij heel de dag maar rond en zou hij het liefst heel de dag niets doen. Werken vindt hij nutteloos en zijn doel in het leven is versterven (onaantastbaar worden voor honger en slaap).

Koekebakker is de ikfiguur. Hij is weinig opvallend en verwoordt de gedachten van de groep. Hij is een schrijver en later is hij een wijs en bedaard man geworden. Hij is geen held meer en met veel zelfspot beschrijft hij het verleden. Zijn naam zegt ook wel iets over hoe hij is. Hij zal een beetje sullig en goeig en geweest zijn. Hij is zeer gastvrij

Bavink blijft als enige zijn oude idealen trouw maar dit uit zich in krankzinnigheid. In de uitvreter neemt hij Japi mee naar Amsterdam. Op dat moment is hij schilder. Japi verkoopt zijn schilderijen omdat Bavink dat volstrekt onbelangrijk vindt..

Hoyer voelt zich zowel in 'De Uitvreter' als in 'Titaantjes' vrij snel verheven boven de anderen en als eerste vindt hij geld niet meer verachtelijk. Later hoort hij bij de SDAP. Hij heeft dan geld en schildert niet meer.

Titel, ondertitel en motto

Het boek heeft geen ondertitel of een motto. De titel slaat op de hoofdpersoon, Japi. Waarom hij een uitvreter is is boven al uitvoerig beschreven.

Thema's in het werk van de auteur, de literaire stroming en de relatie tussen tekst en context

Nescio neemt zijn verhalen met zelfironie en pijn afstand van de ijdel gebleken idealen van zijn jeugd. Hij was kapitalist, de directeur van de Bombay Trading Company, maar in zijn boeken beschrijft hij zijn eigen jeugd idealen in persoon van de verschillende karakters van zijn boeken. Hier is ook de relatie tussen tekst en context duidelijk; Nescio was een van de mensen die de handel met de koloniën op gang zette. In deze tijd buite Nederland de koloniën uit en Nescio heeft ook voor dit winstbejag gekozen, hoewel zijn jeugd idealen heel anders waren. Hij behoorde net als de belangrijkste karakters uit zijn boeken tot een groepje jonge wereldhervormers en hemelbestormers: onpraktische idealisten en artistieke bohémieus, vrienden vol fantasie en zelfoverschatting. Deze ideologie botst met zijn kapitalistische levenswijze, dit is waarschijnlijk de reden

Boekverslag De uitvreter, Titaantjes en Dichtertje (Nescio)

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

waarom hij, net als Elsschot, zijn schrijversschap strikt gescheiden wilde houden van zijn burgerbestaan. Hierdoor wist niemand wie hij was en kreeg hij het pseudoniem Nescio. Met heimwee en met meer levenservaring neemt hij in zijn verhalen afstand van de idealisten; de term 'afscheid' is echter niet gepast, want hij is niet bereid de wijsheid van de maatschappelijke aanpassing hoger aan te slaan dan zijn onmaatschappelijke idealen. Deze idealen passen het best bij de opvattingen die vooral in de jaren zestig en zeventig heersten. De jongeren uit die tijd zagen het harde werken wat hun ouders vanaf de Tweede Wereldoorlog hadden nagestreefd, niet meer als een doel op zichzelf. Net als Nescio in zijn jeugd en de karakters uit zijn boeken zijn ze op zoek naar andere waarden. In die tijd waren de idealen de wereld verbeteren door bijvoorbeeld emancipatie en milieubescherming te stimuleren. In die roerige tijden waren het, in tegenstelling tot in de boeken van Nescio, niet alleen kunstenaars en andere artiesten, maar jongeren uit de gehele maatschappij hadden deze idealen. Bovendien waren ze veel actiever deze idealen kenbaar te maken door demonstraties e.d.

Naast de ironische verhalen met een autobiografische inslag heeft hij ook enkele verhalen geschreven (*Boven het dal en andere verhalen* in 1961) die schetsend en beschouwend proza zijn. Hierin geeft hij kritiek op het moderne bestaan en beschrijft hij zijn liefde voor het Nederlandse landschap.

Nescio's proza laat zich tot op zekere hoogte vergelijken met dat van Elsschot, doordat het beide autobiografisch is en door de ironische toon. Nescio's manier van schrijven, zijn directe en natuurlijke stijl, werd niet echt gewaardeerd rond de tijd van zijn debuut. Net zoals dat van Willem Elsschot. Waardering voor Nescio komt pas na de Tweede Wereldoorlog. Dit kwam naast zijn taalgebruik waarschijnlijk ook doordat zijn spelling te modern was (i = hij, werti = werd hij, hatti = had hij). De critici vonden dit aanstellerig. De stijl van het verhaal is heel typisch, de schrijver schrijft nog veel in de oude spelling, maar hij pleegt vaak door hemzelf verzonden samentrekkingen. Hierdoor lijkt de sfeer van het verhaal op de sfeer van verhalen uit de vroeg 20e eeuw. Dit is waarschijnlijk ook de bedoeling van Nescio geweest.

Persoonlijke beoordeling

Het onderwerp en het thema van het boek zijn interessant, omdat er altijd mensen zijn die bepaalde idealen hebben, die afwijken van wat de maatschappij van hen verwacht. In bepaalde tijden is er meer aandacht en animo voor dergelijke afwijkende opvattingen (jaren 60-70), maar nu weer wat minder. Doordat er momenteel wat minder aandacht voor is, denk je er minder over na, maar door dit boek ben ik er over gaan denken. Wanneer je het boek oppervlakkig door leest, valt vooral de manier van schrijven op. Als je echter beter over de inhoud nadenkt dan wordt deze ook zeer interessant. Je moet je wel beseffen dat de problematiek, niet zich alleen beperkt tot de groep vrienden, maar dat er in de hele maatschappij afwijkende opvattingen leven.

Het boek moet het niet hebben van snel opeenvolgende of intrigerende gebeurtenissen. Niet de handelingen zelf, maar de gedachten en motieven daarachter zijn zeer belangrijk. De afloop is bevrijdend voor de persoon Japi, maar relativiseert de ideologie van de persoon wel. Japi is bereid zich zelf van het leven te beroven, omdat hij niet in de maatschappij kan functioneren, de bevestiging van de opvatting dat de zin van het leven is dat het geen zin heeft.

De hoofdpersoon (Japi), spreekt erg aan, omdat hij nu juist het tegenbeeld is van het gangbare ideaal van de huidige samenleving. Daarom herken je alleen tegenovergestelde kenmerken in hem. Wel is hij te identificeren met bepaalde mensen uit onze samenleving die wij als mislukkelingen beschouwen.

De opbouw van het verhaal is gangbaar en ongecompliceerd. Het verhaal is daarom vlot te lezen. Het verhaal moet het niet hebben van een ingewikkeld plot of van spanning. De afloop is voorspelbaar en past goed binnen het verhaal.

Het meest opmerkelijk aan het boek is het taalgebruik; Nescio gebruikt nog veel oude spelling (mensen, "is u" i.p.v. "bent u" e.d.), maar ook gebruikt hij zelfverzonnen samentrekkingen zoals al-i (als hij), dreigde-n-i (dreigde hij) en datti (dat hij). Gebeurtenissen worden bondig en in korte zinnen beschreven, maar je kon toch best een goede voorstelling maken. Het verhaal bestaat voornamelijk uit dialogen, die op een natuurlijke wijze zijn weergegeven. Ook is het opvallend dat er onderscheid is gemaakt tussen de vertellende ik en de belevende ik. De vertellende kijkt vanuit het nu terug op vroeger. Hierdoor kan de ik relativeren, dit gebeurt vaak op een spottende manier. De belevende gaat op in de groep, de lezer komt maar weinig over hem te weten. Doordat hij niet over zichzelf, maar over de groep verteld, staat niet hij maar de hele groep centraal (de uitvreter staat natuurlijk in het middelpunt).